

Arie van der Wal

De bedscène uit Mario Vargas Llosa's *Voor uw liefde*

Arie van der Wal (1954-2024) was aanvankelijk landmeetkundig tekenaar bij het Kadaster, maar studeerde daarna Spaanse taal- en letterkunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Op aanbeveling van Mariolein Sabarte Belacortu, van wie hij als student een gastlezing volgde, vertaalde hij in 1987 voor uitgeverij Meulenhoff De liefde is een eenzaam spel van Ester Tusquets. Hiervoor ontving hij een vertaalprijz voor debuterend vertalers. Hij zou uiteindelijk 75 boeken vertalen, onder meer van Mario Vargas Llosa, Gabriel García Márquez, Roberto Bolaño, Juan Filloy, Carlos Fuentes, Alan Pauls en Sergio Pitol. Ook vertaalde hij de laatste roman van Javier Marías, Tomás Nevinson. Dit stuk verscheen in 2017 op de website van Athenaeum Boekhandel, maar met dank aan Dorien Wichmann plaatst VertaalVerhaal het graag ter herinnering aan Arie. Eerder verscheen hier van zijn hand al 'De eerste zin van Jesús Carrasco, De vlucht'.

De bedscène uit Mario Vargas Llosa's *Voor uw liefde*

¿Había despertado o seguía soñando? Aquel calorcito en su empeine derecho estaba siempre allí, una sensación insólita que le erizaba todo el cuerpo y le revelaba que no estaba sola en esa cama.

Was ze wakker of droomde ze nog? Dat warme gevoel op haar rechterwreef was er nog steeds, een ongewone tinteling die zich over haar hele lichaam uitbreidde en haar duidelijk maakte dat ze niet alleen in bed lag.

Zo begint *Voor uw liefde*, de nieuwe roman van Mario Vargas Llosa. En we belanden meteen in een bedscène... Niet direct mijn favoriete soort vertaalscène, want als je niet oppast wordt het snel banaal, al kan dat natuurlijk ook gelden voor de originele tekst. Maar goed, dat is voor het vertalen van de eerste zin niet van belang.

Waar je in het Nederlands moet weten van welk geslacht de bedgenoten zijn, ligt dat in het Spaans niet meteen voor de hand omdat het persoonlijk voornaamwoord is opgenomen in de werkwoordsvorm. *Había despertado* en *seguía soñando* kan dan ook zowel slaan op een hij als een zij, terwijl het bezittelijk voornaamwoord bij *su empeine* in de tweede zin ook geen uitsluitel geeft over man of vrouw. Wat dat betreft lijkt Spaans bijna de genderneutrale taal bij uitstek. Al kan dat soms tot enige verwarring leiden, omdat je in het Nederlands nu eenmaal een keus moet maken. Hier is dat geen probleem, want het wordt al snel duidelijk wie er in dat bed liggen. Bovendien staat er in de tweede zin een aanwijzing voor een van de bedpartners: het woordje *sola* kan alleen op een vrouw slaan (voor de duidelijkheid: bij een man zou het *solo* zijn). Dat haar bedgenoot ook een vrouw is blijkt een paar regels verder.

Wat valt er nog meer over deze twee zinnen te zeggen? Allereerst het woord *calorcito*, een verkleinwoord van *calor* (warmte, hitte). Dit soort verkleinwoorden wordt vooral veel gebruikt in Latijns-Amerika en het Spaanssprekende deel van Amerika en heeft een enigszins vertederend effect (net als veel verkleinwoorden in het Nederlands). Denk bijvoorbeeld ook aan de populaire zomerhit *Despacito*, verkleinwoord van *espacio*, langzaam. Ik heb daar geen nadruk op willen leggen en het gewoon vertaald met 'warm gevoel'.

Daardoor kwam ik een beetje in de knoop met *sensación insólita* (ongewoon/vreemd gevoel), vandaar dat ik het heb samengetrokken met het werkwoord (*erizaba*), dat letterlijk 'de stekels overeind zetten' of wat vrijer 'kippenvel' betekent. En om dat tedere van *calorcito* er toch een beetje in te brengen heb ik het wat afgezwakt en er 'tinteling' van gemaakt, dat leek me toepasselijk gelet op de gevoelens die de warme voet op haar wreef bij haar opwekt. Ten slotte twijfelde ik nog of ik *esa cama* letterlijk zou vertalen met 'dat bed' of gewoon met 'bed', maar omdat ze in haar eigen bed ligt, vond ik het logischer en ook meer 'Nederlands' om 'dat' weg te laten.

Het is allemaal niet erg spectaculair natuurlijk, maar misschien is het ook wel goed om eens te laten zien dat vertalen voor het grootste deel uit dit soort weinig

opzienbarende overwegingen bestaat. Prachtige creatieve oplossingen voor moeilijke vertaalproblemen krijgen vaak de meeste aandacht, maar die vormen over het algemeen slechts een klein deel van het hele vertaalproces. De rest is proberen stijl, toon en ritme van het origineel zoveel mogelijk te benaderen.

Ten slotte nog een opmerking over de Nederlandse titel van de roman. De oorspronkelijke titel luidt: *Cinco esquinas*. Het is de naam van een beruchte wijk in Lima, waar een groot deel van de roman zich afspeelt. Letterlijk betekent het: Vijfsprong (vijf straathoeken). Het is dan ook begrijpelijk dat de uitgever een andere titel wilde, al was ik nogal verbaasd toen ik tijdens mijn vakantie las dat de roman in het Nederlands *Voor uw liefde* zou gaan heten. Pas later begreep ik dat dit in overleg met Vargas Llosa was gebeurd en dat de titel verwees naar een beroemd nummer (*Por tu querer*) van de volksmuzikant Felipe Pinglo (1899-1936), bijgenaamd de 'onsterfelijke bard', wiens werk een niet onbelangrijke rol speelt in de roman.